

**HEDMARK OG OPPLAND
STATSADVOKATEMBETER**

TVANGSMIDDELBRUK I MINDRE NARKOTIKASAKER

*Oppfølgende undersøkelse av Innlandet
politidistrikt*

*Rapport fra Hedmark og Oppland
statsadvokatembeter – 24. august 2022*

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	3
2. Gjennomgang av rutiner og praksis.....	3
2.1 Innlandet politidistrikts retningslinjer av 8. juli 2022	3
2.2 Kompetansehevende tiltak og situasjonsbeskrivelse.....	4
3. Saksgjennomgang.....	5
3.1 Registerspørsmål.....	5
3.2 De enkelte spørsmålene.....	7
3.3 Statsadvokatenes helhetsinntrykk av saksgjennomgangen	10
4. Statsadvokatenes overordnede syn på politiets praksis.....	10
5. Oppsummering.....	11

1. Innledning

Ved riksadvokatens brev av 7. april 2022 er statsadvokatene bedt om å gjennomføre en oppfølgende undersøkelse av politiets bruk av tvangsmidler i mindre alvorlige narkotikasaker.

Undersøkelsen er et ledd i statsadvokatenes fagledelse av politiet.

Rammene for undersøkelsen er de pålegg og direktiver som ble gitt i riksadvokatens brev av 9. april 2021. Formålet er å kartlegge om og eventuelt i hvilken utstrekning praktisering av tvangsmidler i mindre alvorlige narkotikasaker avviker fra riksadvokatens føringer.

Hovedfokus for denne undersøkelsen er politiets behandling av mindre alvorlige narkotikasaker *etter* 9. april 2021, og politidistriktets oppfølging av påpekte avvik og behov for tiltak i Hedmark og Oppland statsadvokatembeters rapport av 1. oktober 2021 og riksadvokatens nasjonale rapport av 14. februar 2022.

Undersøkelsen omfatter en saksgjennomgang, gjennomgang av politidistriktets rutiner og endringer i praksis siden forrige undersøkelse.

Frist for utarbeidelse av rapport til riksadvokaten er satt til 1. september 2022.

2. Gjennomgang av rutiner og praksis

2.1 Innlandet politidistrikts retningslinjer av 8. juli 2022

I statsadvokatenes rapport av 1. oktober 2021 ble det konkludert med at Innlandet politidistrikts retningslinjer av 18. juni 2021 for ransaking i mindre alvorlige narkotikasaker var i samsvar med riksadvokatens føringer.

Med bakgrunn i rettsutviklingen på området og riksadvokatens brev av 13. mai 2022 har politidistriktet foretatt en ajourføring av retningslinjene. Innlandet politidistrikts retningslinjer av 8. juli 2022 er gjennomgått.

Endringene innebærer særlig presisering av følgende punkter:

- Polititjenestepersoners beslutningsmyndighet etter straffeprosessloven § 198 nr. 2 – det er presisert at dersom patruljen har tid og anledning til å ringe jurist, bør jourhavende politiadvokat gjennomgående kontaktes for beslutning.
- Tvangsmidler overfor rusavhengige - det skal ikke benyttes tvangsmidler ved skjellig grunn til mistanke om rusavhengiges befatning med narkotika til egen bruk.

Retningslinjene er i samsvar med riksadvokatens føringer. Det er ikke behov for ytterligere merknader herifra.

2.2 Kompetansehevende tiltak og situasjonsbeskrivelse

I tilknytning til undersøkelsen i 2021 ble det gjennomført intervjuer med en rekke tjenestepersoner på ulike nivåer. Intervjuene avdekket usikkerhet hos både polititjenestepersoner og påtalejurister om kompetansebestemmelsene og grensene for anvendelse av tvangsmidler i narkotikasaker. Politidistriktet ble derfor bedt om å raskt iverksette opplæring av sin ansatte.

Den oppfølgende undersøkelsen har hatt fokus på om dette er gjennomført, og om polititjenestepersoner og påtalejurister nå opplever større grad av forståelse og trygghet i anvendelsen av regelverket.

Politidistriktet har redegjort for iverksatte tiltak og gitt en gitt en beskrivelse av hvordan situasjonen nå oppfattes blant operative mannskaper og politijurister. Dette kan i korte trekk oppsummeres i følgende:

- Politidistriktet opplever at det tidvis har vært betydelig frustrasjon over riksadvokatens føringer, og usikkerhet i forhold til praktisk og rettslig håndtering av situasjoner hvor bruk/besittelse av narkotika er avdekket. Det har også vært en del konfrontasjoner mellom operative mannskaper og politidistriktets påtalemyndighet i saker hvor påtalemyndigheten har "satt på bremsene". Påtaleledelsen opplever at påtalejuristene også har vært usikre i forhold til grensespørsmål knyttet til håndhevingen. De har vært redde for å begå feil, med påfølgende anklager om straffbare tjenestehandlinger.
- Det er gjennomført en rekke kompetansehevende tiltak, blant annet opplæringsmøter på samtlige tjenesteenheter i politidistriktet. Opplæringen er mottatt med gode tilbakemeldinger, og en opplever at dette har bidratt til likere praksis, bedre kompetanse og forståelse, samt bedre samhandling mellom polititjenestepersoner og påtalejurister.
- I tillegg til nye reviderte retningslinjer, er det fra påtaleledelsen gitt føringer med særlig fokus på politidistriktets prioritering av saker som omfatter bruk og besittelse av narkotika. I føringene fremgår det blant annet at det ikke skal opprettes saker om bruk og besittelse med mindre det foreligger et klart formål og mulighet for oppklaring.
- Nye rutiner i politidistriktet og gjennomføringen av kompetansehevende tiltak har hatt en klart positiv innvirkning ved økt trygghet i tjenestutførelsen, samt bedre forståelse og samhandling mellom de forskjellige profesjonene i politidistriktet.

- Det begår en rettsutvikling på området, og politidistriktet erfarer at det fort kommer endringer med påfølgende behov for å avklare rettslige og praktiske grensdragninger. Gjennom påtaleledernetverket og FOA-nettverket har en erfart behovet for gode nasjonale føringer for å sikre mest mulig lik og forutsigbar praksis. Dette har tidvis vært utfordrende.
- Politiet rapporterer om usikkerhet knyttet til håndtering av barn og unge som eksperimenterer med narkotika. Dette gjelder særlig opprettelse av saker og illeggelse av vilkår om oppmøte hos rådgivende enhet for russaker. Det oppleves som vanskelig å forfølge de ungdommene som erkjenner bruk av narkotika, mens de som ikke erkjenner ikke får noen reaksjon.
- Politidistriktet opplyser at det fortsatt er behov for opplæring og tiltak, både ut i fra at nye mannskaper kommer til, behov for repetisjoner og ikke minst tilpasning til nye utviklingstrekk. FOA-påtale og FOA-etterforskning holder godt i dette, og en regner med at de etablerte kontaktpunktene og møtearenaene vil være gode nok arenaer for å formidle nødvendig kunnskap.
- Casesamlingen den nasjonale arbeidsgruppen har utarbeidet, hvor Innlandet politidistrikt har hatt en betydelig rolle, er ferdig og klar for utsendelse til politidistriktene. Casesamlingen er justert i tråd med de anbefalinger og føringer gitt i likelydende brev av 10. juni 2022 fra de tre statsadvokatembetene som korresponderer med Vest, Oslo og Innlandet politidistrikter. Denne casesamlingen vil være et sentralt verktøy i det videre opplæringsarbeidet.

3. Saksgjennomgang

3.1 Registerspørsmål

Antall saker og sakstype:

Saksgjennomgangen omfattet til sammen 19 saker registrert i følgende periode:

- 2021 – uke 48 – 11 saker
- 2022 – uke 10 – 8 saker

Sakstypene fordelte seg slik:

- 6 brukersaker (32 %)
- 5 besittelsessaker (26 %)

- 9 straffeloven § 231 første ledd (47 %)

8 av 9 saker som omfattet overtredelse av straffeloven § 231 første ledd ble vurdert å ikke være mindre alvorlige narkotikasaker. Disse sakene gikk derfor ut av undersøkelsen.

Det ble etter dette gjennomført saksgjennomgang av til sammen 11 mindre alvorlige narkotikasaker.

Gjerningsperson under 18 år:

Ingen av sakene gjaldt gjerningspersoner under 18 år.

Rusavhengige gjerningspersoner:

36 % av sakene omfattet rusavhengige mistenkte – det vil si 4 av 11 saker.

Eneste forhold eller i kombinasjon med andre straffbare forhold:

Hoveddelen av sakene (82 %) gjaldt narkotikaforhold i kombinasjon med andre straffbare forhold. Kun 11 % (2 av 11 saker) omfattet kun mindre narkotikalovbrudd.

Av de sakene som var i kombinasjon med andre straffbare forhold utgjorde trafikksakene den største andelen; 56 % av sakene gjaldt narkotikalovbrudd i kombinasjon med mistanke om kjøring i påvirket tilstand.

Dette innebærer en endring siden forrige undersøkelse, hvor 51 % av sakene gjaldt narkotikalovbrudd som eneste forhold.

Resultatet indikerer en endring i politiets praksis for opprettelse av saker. Politiets opprettelse av saker for mindre alvorlige narkotikaovertridelser skjer i hovedsak i forbindelse med annen kriminalitet, og hvor flertallet av sakene er i kombinasjon med overtredelse av vegtrafikkloven.

Politiet oppretter nå bare unntaksvis saker som kun gjelder bruk og besittelse av narkotika.

3.2 De enkelte spørsmålene

	Generelt om bruk av tvangsmidler	
1.	Er det brukt tvangsmidler i saken?	Ja – 27 % Nei – 73 %
2.	Ble det gjennomført ransaking av person?	Ja – 67 % Nei – 33 %
3.	Ble det gjennomført annen ransaking enn av person?	Nei – 100 %
	<i>Statsadvokatenes kommentar</i>	
	Bruken av tvangsmidler er betydelig redusert. Ved forrige undersøkelse var det benyttet tvangsmidler i flertall av sakene, nå er det motsatt. Dette er i samsvar med riksadvokatens føringer.	
	Beslutningskompetanse	
4.	Hvem besluttet personransaking?	Polititjenesteperson – 100%
5.	Er det opplysninger i saken som tilsier at politiet burde ta tatt kontakt med jourhavende?	Nei – 100 %
6.	Hvem besluttet annen ransaking enn av person?	Ikke aktuell
7.	Ble det skrevet rapport om ransaking og beslag?	Ja – 100 %
	<i>Statsadvokatenes kommentar</i>	
	Undersøkelsen omfatter kun 2 saker hvor det er besluttet personransaking. Etter statsadvokatens vurdering har politiet i disse sakene ikke gått utenfor sin kompetanse etter strpl. § 198 nr. 2.	
	Mistankegrunnlaget	
8.	Inneholder rapporten/anmeldelsen tilstrekkelig informasjon om mistankegrunnlaget?	Ja – 100 %
	<i>Statsadvokatenes kommentar</i>	
	Resultatet er i samsvar med forrige undersøkelse. Rapporten eller anmeldelsen inneholdt god informasjon om	

	mistankegrunnlaget, og god mulighet for å gjennomføre legalitetskontroll.	
	Relevant etterforskningsformål	
9.	Er beslag av stoff fulgt opp med etterforskning for kjøp?	Ja – 0 % Nei – 75 % Ikke beslag – 25 %
10.	Ble det benyttet ytterligere tvangsmidler for å kartlegge kjøpet av narkotikaen?	Nei – se over
11.	Ble mistenktes mobiltelefon gjennomgått?	Nei – 100 %
12.	Fremstår gjennomgangen av mobiltelefonen som et relevant etterforskningssteg?	Ikke relevant
13.	Er det foretatt tredjemannsransaking i saken?	Nei – 100 %
	<i>Statsadvokatenes kommentar</i>	
	I likhet med forrige undersøkelse, er beslag av stoff ikke fulgt opp med etterforskning for kjøp. Ved undersøkelsen i 2021 var mistenktes mobil gjennomgått i 21 % av sakene. Nå foreligger det ingen saker med slikt etterforskningssteg. Praksis er i samsvar med riksadvokatens føringer.	
	Forholdsmessighetsvurdering	
14.	Ble ransaking gjennomført så skånsomt som forholdene tillot?	Ja – 100 %
	<i>Statsadvokatenes kommentar</i>	
	Ingen kommentar.	
	Kroppslig undersøkelse	
15.	Ble det gjennomført kroppslig undersøkelse hjemlet i straffeprosessloven § 157?	Nei – 100 %
	<i>Statsadvokatenes kommentar</i>	
	Ved forrige undersøkelse var det gjennomført kroppslig undersøkelse i 50 % av sakene hvor det var foretatt ransaking. I 79 % av sakene var	

	den kroppslige undersøkelsen kun foretatt for å avdekke eller bekrefte rusbruk. Det foreligger nå ingen kroppslige undersøkelser. Resultatet bekrefter at politiet har endret sin praksis.	
16.	Hva besto den kroppslige undersøkelsen av?	Ikke aktuelt
17.	Hvem besluttet den kroppslige undersøkelsen?	Ikke aktuelt
18.	Fremgår det av saken hvilke vurderinger som ligger til grunn for at saken ikke er sendt til retten for avgjørelse?	Ikke aktuelt
19.	Er den kroppslige undersøkelsen foretatt utelukkende for å avdekke eller bekrefte rusbruk?	Ikke aktuelt
	Registrering og påtaleavgjørelse - konkurrans	
20.	Er bruk av narkotika registrert i konkurrans med tilhørende erverv og besittelse?	Ja – 67 % Nei – 33 %
	<i>Statsadvokatenes kommentar</i>	
	Antall saker er lite og undersøkelsen viser at det i de konkrete sakene (2 saker) var tilstrekkelig grunn til å ta med siktelsespostene i konkurrans.	
21.	Er saken påtaleavgjort med positiv påtaleavgjørelse?	Ja – 67 % Nei – 33 %
22.	Er det egne siktelsesposter for tilhørende erverv og/eller besittelse av narkotika?	Ja – 100 %
23.	Var det tilstrekkelig grunn til å ta med disse postene i konkurrans?	Ja – 100 %
	<i>Statsadvokatenes kommentarer</i>	
	Antall saker er lite og undersøkelsen viser at det i de konkrete sakene (2 saker) var tilstrekkelig grunn til å ta med siktelsespostene i konkurrans. Besittelsen omfattet ikke den aktuelle bruken, men annen type narkotika.	

3.3 Statsadvokatenes helhetsinntrykk av saksgjennomgangen

Saksgjennomgangen gir et klart inntrykk av at politiet har innrettet sin praksis etter riksadvokatens føringer i brev av 9. april 2021, og fulgt opp de avvik som ble påpekt ved statsadvokatenes undersøkelse i 2021. Dette gjelder både forståelsen av kompetansereglene og forholdsmessighetsvurderingen.

Det opprettes bare unntaksvis saker som kun gjelder bruk og besittelse av narkotika. Opprettelsen av saker for mindre alvorlige narkotikaforhold skjer i hovedsak i forbindelse med annen kriminalitet.

Videre er tvangsmiddelbruken betydelig redusert. Det er kun benyttet tvangsmidler i 30 % av de gjennomgåtte sakene. Ingen mobiltelefoner er ransaket og det er ikke benyttet kroppslig undersøkelser i noen saker.

Det er god notoritet om mistankegrunnlaget, og god mulighet for å gjennomføre en legalitetskontroll.

I de sakene hvor det er gjennomført personransaking, er det besluttet av polititjenestepersonen med hjemmel i straffeprosessloven § 198 nr. 2. Saksantallet er lite – kun to saker – og det er ikke opplysninger som tilsier at politiet burde kontaktet jourhavende om de konkrete personransakingene.

4. Statsadvokatenes overordnede syn på politiets praksis

Statsadvokatenes undersøkelse i 2021 ble gjennomført i perioden juni – september 2021, og viste at politiet allerede kort tid etter 9. april 2021 hadde innrettet sine rutiner og praksis i samsvar med føringene fra riksadvokaten.

Tvangsmiddelbruk i mindre narkotikasaker er viet stor oppmerksomhet i politidistriktet i løpet av 2021/2022, og den oppfølgende undersøkelsen har ikke avdekket avvik.

Politidistriktets rutiner og praksis er i samsvar med riksadvokatens føringer om bruk av tvangsmidler i mindre alvorlige narkotikasaker.

5. Oppsummering

Den oppfølgende undersøkelsen viser at politiet har innrettet sin praksis etter riksadvokatens føringer i brev av 9. april 2021, og fulgt opp de avvik som ble påpekt ved statsadvokatenes undersøkelse i 2021. Dette gjelder både forståelsen av kompetansereglene og forholdsmessighetsvurderingen.

Bruk og besittelse av narkotika er mindre alvorlige straffbare forhold, og politiets prioritering av sakene er i samsvar med dette. Det opprettes bare unntaksvis saker som kun gjelder bruk og besittelse av narkotika. Antallet ordinære narkotikasaker er redusert med 53% det siste året.

Undersøkelsen i 2021 påpekte usikkerhet hos både polititjenestepersoner og påtalejurister om kompetansebestemmelsene og grensene for anvendelse av tvangsmidler i narkotikasaker. Politidistriktet har gjennomført en rekke tiltak knyttet til kompetanseheving og etablering av enkle rutiner. I tillegg har statsadvokatene avholdt to fagdager om temaet, hvor også sentrale polititjenestepersoner har deltatt.

Undersøkelsen gir inntrykk av at operativt mannskap og påtalejurister nå har større forståelse og trygghet i anvendelsen av regelverket. Det er god dialog mellom polititjenestepersoner og påtalejurister om tvangsmiddelbruken.

Det er fortsatt noe usikkerhet knyttet til enkelte grensespørsmål i den praktiske håndhevingen av regelverket, men politiet opplyser at de etablerte kontaktpunktene og møtearenaene vil være gode arenaer for å fortsette arbeidet med å formidle nødvendig kunnskap fremover. Statsadvokatene vil her bidra med nødvendige avklaringer og veiledning.

Iris Øsp Lydsdottir Storås
embetsleder/førstestatsadvokat